Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi
Third Sector Social Economic Review
55(2) 2020 651-672
doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.20.04.1299

Araştırma Makalesi

Medya Okuryazarlığı Becerisinin Medya Okuryazarlık Öğretim Öz-Yeterliklerini Yordama Düzeyi

The Media Literacy Skill Predicting Level of Media Literacy Teaching Self-Efficacy

Servet ÜZTEMUR	Görkem AVCI
Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi Nizip Eğitim Fakültesi	Arş. Gör. Dr. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi
servetuztemur@gmail.com	gorkem.avci.35@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-1580-9123	https://orcid.org/0000-0002-4489-1613

Makale Gönderme Tarihi	Revizyon Tarihi	Kabul Tarihi
26.01.2020	11.03.2020	30.03.2020

Öz

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeyleri ile medya okuryazarlığı öğretim öz-yeterlikleri arasındaki ilişkileri belirlemektir. Çok boyutlu yordayıcı korelasyonel desenin kullanıldığı araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 öğretim yılında Türkiye'nin kuzeyinde yer alan bir devlet üniversitesinde öğrenimine devam eden 197 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak "Medya Okuryazarlığı Becerileri Ölçeği" ve "Medya Okuryazarlığı Öğretmen Yeterlikleri Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, fark testleri, korelasyon ve çoklu regresyon analizinden faydalanılmıştır. Araştırma sonuçları; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı becerileri ve medya okuryazarlığı öğretim öz-yeterliklerinin yüksek düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Değişkenler arasındaki yordayıcı ilişkileri ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeyleri; mesleki öz-yeterlik alt boyutundaki değişimin %59'unu ve kişisel öz-yeterlik alt boyutundaki değişimin %41'ini manidar bir şekilde açıklamıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeyi arttıkça medya okuryazarlığı öğretiminde kendilerini daha yeterli görecekleri söylenebilir.

Anahtar kelimeler: *çoklu regresyon analizi, medya okuryazarlığı, öz-yeterlik, sosyal bilgiler*

Abstract

This research aims to investigate the relationships between prospective social studies teachers' media literacy levels and media literacy teaching self-efficacy levels. The research design is the multi-factorial predictive correlational model and the study group consists of 197 prospective social studies teachers who continue their education at a state university in northern Turkey in the first half of the 2019-2020 academic year. As the data collection tool, "Media Literacy Skills Scale" and "Media Literacy Teacher Competencies Scale" were used. Descriptive statistics, difference tests, correlation and multiple regression analysis were used in the analysis of the data. The results of the research reveal that prospective social studies teacher have a high level of media literacy skills and media literacy teaching self-efficacy. According to the results of multiple regression analysis conducted to explain the predictive relationships between the variables, the media literacy levels of the prospective social studies teachers significantly explained 59% of the change in the sub-dimension of professional self-efficacy and 41% of the change in the sub-dimension of personal self-efficacy. Based on these results, it can be suggested that the higher the level of media literacy, the more qualified teachers are in teaching media literacy.

Keywords: *multiple regression analysis, media literacy, self-efficacy, social studies*

Giriş

Önerilen Atıf /Suggested Citation
Üztemur, S. , Avcı, G. 2020. Medya Okuryazarlığı Becerisinin Medya Okuryazarlık Öğretim Öz-Yeterliklerini Yordama Düzeyi, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55(2), 651-672

Günümüzde hızına yetişilemeyecek düzeyde bilgi akışının var olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Şüphesiz bu akışın ana sağlayıcılarından biri de medyadır. Medya, hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelen ve her yaştan birey için önemli bir iletişim ortamı sağlayan bilgi, eğitim, tanıtım ve eğlendirme gibi işlevlere sahip olan yazılı, görsel ve işitsel araçlar bütünüdür (Şimşek-İşliyen ve İşliyen, 2015). Medya aracılığıyla anlık olarak insanlara ulaşan bilgiler çok önemli olmakla birlikte bu bilgilerin denetimi de ayrıca önem arz etmektedir. Tam bu noktada tüm medya tüketicilerini ve özellikle medya karşısında savunmaya muhtaç, toplumun en savunmasız grubu olan çocuk bireyleri derinden ilgilendiren medya okuryazarlığı gündeme gelmektedir (Akçalı, 2015).

Medya okuryazarlığı

21. yüzyıl becerileri arasında yer alan medya okuryazarlığı (Finegold ve Notabartolo, 2008), medyanın sunduğu bilgileri eleştirel bir bakış açısıyla denetimden geçiren ve medya tarafından aktarılan sahte bilgilerle başa çıkmanın yollarını arayan bir beceridir (Bulger ve Davidson, 2018). Farklı bir tanımda ise medya okuryazarlığı, medyadan alınan ve bu doğrultuda oluşturulan bilgiler hakkında eleştirel düşünme ve bilgileri aktif olarak sorgulamaktır (Hobbs ve Jensen, 2009).

Günümüzde teknolojinin bireylere sağlamış olduğu eşsiz olanaklar, medya okuryazarlığı eğitimini her zamankinden daha önemli hale getirmiştir (Valtonen, Tedre, Mäkitalo ve Vartiainen, 2019). Bu doğrultuda temelde çocuklar ve gençler olmak üzere tüm medya kullanıcılarını bilgilendirmek ve farkındalık oluşturmak önemlidir. Dijital çağa ayak uydurarak olumlu yönlerinden faydalanmak ve aynı zamanda zararlı yönlerinden korunmak için gerekli bilgilerin verilerek öğrencilerde farkındalık oluşturulması yani kısaca medya okuryazarlığı becerisinin öğrencilere kazandırılması noktasında eğitimcilere önemli görevler düşmektedir. Eğitim boyutunda medya okuryazarlığına ve eğitimine, öğretim programlarında gerek içerik, gerek beceri gerekse ders olarak yer verilmiştir. Medya karşısında yoğun bir bilgi aktarımına maruz kalan çocuklara verilecek eğitimde birçok diğer ders gibi sosyal bilgiler dersine de önemli görevler düşmektedir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler derslerinde öğretmenler konu ve içerikleri güncel olaylarla ilişkilendirerek güncel örneklere yer vermelidir. Geleceğin öğretmenleri olarak bu anlamda eğitim verebilecek, model olabilecek ve rehberlik edebilecek öğretmen adaylarının olay, gelişme, durum ve kaynakları analiz etmesi, yorumlayıp değerlendirme yapması yani medya okuryazarlığı temel becerilerini edinmesi gerekmektedir (Deveci ve Çengelci, 2008).

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında medya okuryazarlığı, kazandırılması amaçlanan temel beceriler arasında yer almaktır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018a). Ayrıca öğrencilerden medya unsurlarına ve diğer dijital ortamlara ait mesajlara erişip bunları özümseyerek eleştirel bakış açısı ile analiz ve değerlendirmeler yaparak kendi mesajlarını üretmelerini sağlamak amacıyla 7. veya 8. sınıflar için medya okuryazarlığı seçmeli bir ders olarak belirlenmiştir (MEB, 2018b).

Medya okuryazarlığı, 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmakta olan öğretmenlik lisans programlarında "Genel Kültür Seçmeli Dersi" olarak verilmektedir. Bu ders kapsamında "Bilgi okuryazarlığı; internet ve sosyal medyanın bilinçli kullanımı; sosyal medyanın bireyler üzerindeki etkileri; bilgi yayma ve yanıltma gücü; haber yayma gücü; medya ve algı yönetimi; medya ve internete yönelik hukuki haklar ve sorumluluklar; telif hakkı; kişilik hakkı; bilgi gizliliği; gizlilik ihlali; medyada dil kullanımı; haberlerin değeri ve nitelik analizi; popüler kültür; medyada kadın ve erkek rolleri; tüketim kültürü ve reklamlar; medyada stereotipleştirme." gibi konu ve başlıklar işlenmektedir (Yüksek Öğretim Kurumu [YÖK], 2018). Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında alan eğitimi dersleri kapsamında "Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi" dersi "Televizyon, reklamlar, yazılı basın, internet vb. ortamlardaki mesajlara ulaşma, çözümleme, değerlendirme ve iletme becerileri; yazılı, görsel, işitsel medyaya yönelik eleştirel bakış açısı için uygun öğretim becerilerine yönelik uygulama; medya okuryazarlığı programı, iletişime giriş; kitle iletişim araçları; medya ve medyanın toplumsal, kültürel ve ekonomik yaşam üzerindeki etkileri; ülkemizde televizyon yayıncılığı; internette bilgiye erişim; haber okuma, sohbet, e-posta, uzaktan eğitim, oyun gibi etkinlikleri uygulamalı olarak gerçekleştirme; medyayı

eleştirel okuma ve propaganda teknikleri; aile ve medya; çocuk ve medya; televizyondaki uyarıcı simgelerin tanıtımı; dergi ve türlerini tanıma." konu başlıkları ile verilmektedir.

Türkiye'de medya okuryazarlığı ile ilgili yayınlarda devamlı bir artış söz konusudur ve bu alandaki çalışmaların artış göstermesi konuya yönelik akademik ilginin arttığını işaret etmektedir (Altun, 2014). Deveci ve Çengelci (2008) yaptıkları çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığına yönelik görüşlerini belirlemişlerdir. Çalışma neticesinde öğretmen adayları medya okuryazarlığını "gündemi izleme, haberleri yorumlama" benzeri görüşlerle açıklamış, ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adayının medya okuryazarı olması gerektiğini vurgulamışlardır. Uslu, Yazıcı ve Çetin (2016), tarafından yapılan çalışmada ise, farklı değişkenler açısından sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlıkların yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Özel (2018) tarafından yapılan çalışmada benzer bir biçimde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık algılarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Çalışma sonuçları; öğretmen adaylarının genel olarak medya okuryazarlığı algılarının yüksek seviyede olduğu ve bazı değişkenlerin öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı algılarına önemli ölçüde etki ettiğini tespit etmiştir. Karaman ve Karataş (2009) Türkçe, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerini belirlemeye çalıştıkları araştırmalarında, öğretmen adaylarının medya okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu neticesine varmışlardır. Öte yandan alanyazındaki benzer nitelikteki çalışmalarda (Altun, 2014; Erdem, 2018; French ve Richard, 2003; Kıncal ve Korkmaz, 2015; Maden, Maden ve Banaz, 2017) medya okuryazarlığı ile ilgili eğilimler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmaların ortak noktası, medya okuryazarlığı ile ilgili araştırmalarda sürekli bir artış olduğudur. Ayrıca uluslararası alanyazında sosyal bilgiler eğitimi ile medya okuryazarlığı arasındaki ilişkileri ele alan çalışmalar göze çarpmaktadır (Kubey, 2004; Mason ve Metzger, 2012; Stein ve Prewett, 2009; Youngbauer, 2013). Görüldüğü üzere ulusal ve uluslararası alanyazında, birçok farklı çalışma mevcuttur. Bu doğrultuda yukarıda verilenlere ek olarak, öğrencilerin ve öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeyleri, derse ilişkin görüş, algı ve tutumları, medya okuryazarlığı ile ilgili ülke bazında karşılaştırma ve incelemeler temelinde yapılan çalışmalar da mevcuttur. Çalışmalardan hareketle; günümüzde iletişim dünyasının denetleyici gücü olarak görülen medya okuryazarlığının, eğitim bilimlerinde çok boyutlu ve çeşitli çalışmalara konu olduğu söylenebilir. Yeni formatlardaki medya içeriklerini analiz etme, değerlendirme ve iletme becerisi olan Medya okuryazarlığı, 21. yüzyıl insanının sahip olması gereken bir yetkinlik olmasının yanında medya ortamları ve içerikleri ile uzaktan yakından bağlantısı olan her bireyin de sahip olması gereken bir yükümlülüktür. Bu doğrultuda önemli ve zorunlu bir çalışma alanı olduğu ve çalışmalarının devam edeceği öngörülmektedir.

Öz-yeterlilik

Eğitim dünyasında, öğrencilerin hedeflenen düzeye gelebilmeleri için öğretmenlerin ve dolayısıyla öğretmen adaylarının bazı yetkinliklere ve yeterliliklere sahip olmaları gerekmektedir. Bu yetkinliklere ve yeterliliklere sahip olma ise kişilerin inançlarına bağlıdır. Sahip olunan bu inancın belirlenmesinde, öğretmenlik mesleğinin görev ve sorumlulukları ile ilgili davranışlarını tahmin etmede öz yeterlilik inancından yararlanılması söz konusudur (Yenilmez ve Kakmacı, 2008). Böylelikle eğitimcilerin belli alanlarda öz-yeterlilik inanç ve algılarının belirlenerek farklı konu ve durumlara yönelik çıkarımlarda bulunulması mümkün görünmektedir.

Öz-yeterlik inancı Bandura'nın sosyal öğrenme kuramında ortaya çıkardığı kişilerin kendisine verilen işi başarabilme yeteneği ile ilgili kişisel yargılar olarak belirttiği önemli bir kavramdır (Bandura, 1977). Bandura öz-yeterliği, bireylerin olası durumlarla başa çıkabilmek için zaruri faaliyetleri ne düzeyde yapabileceklerine yönelik bireysel süreçler şeklinde tanımlamıştır (Bandura, 1977). Bu bağlamda geleceğin öğretmenlerinin olası durumlar karşısında ve farklı koşullarda öz yeterlik inancının yüksek olması gerektiği söylenilebilir. Böylece öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı öğretimi öz-yeterliklerinin yüksek olması gelecekte yetiştirecekleri öğrencilerin gelişimi adına önemlidir.

Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının öz-yeterlilik inancı, eğitim-öğretimin niteliğini, etkilemekte, bu da öğrencilerin başarı durumlarını yani eğitim düzeyini belirlemektedir. Bu sebeple, iyi yetişmiş öğretmen adaylarının her şeyden önce yüksek öz yeterlilik inancına sahip olmaları beklenen bir özelliktir. (Üredi ve Üredi, 2006). Buradan hareketle medya okuryazarlığı eğitimini verecek öğretmen adaylarının, ortaya çıkabilecek sorunlarla başa çıkma ve sorunların çözümleri için gerekli eylemleri başarıyla yerine getirebilmeleri (Pekkan, Biçer, Kapusuz, 2020) yani öz-yeterlilik inançlarının da yüksek olması beklenmektedir.

Türkiye'de medya okuryazarlığı ile ilgili çalışmalarda son yıllarda artış olmasına rağmen medya okuryazarlığı ve önemi hakkında farkındalığın oluşmasında fazlasıyla geç kalınmıştır (Aslan ve Basel, 2017). Bu okuryazarlığın eğitim yolu ile verilmesi, yani öğrencilere aktarılması büyük önem taşımaktadır. Medya okuryazarlığı eğitimini verecek öğretmenin bu beceriyi öğrencilere kazandırma aşamasında yüksek düzeyde öz-yeterlilik inancına sahip olması bir yükümlülüktür. Çünkü öz-yeterlilik inancı yüksek bir öğretmenin öğretimini yapacağı konu ve içeriği öğrencilere etkili bir şekilde kazandırması olasıdır. Tam da bu noktada gelecekte medya eğitimini verecek olan öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin ve öğretim öz yeterlik algılarının düzeyi ve ilişkisi ayrıca önem arz etmektedir. Sonuç olarak okul çağındaki savunmasız çocukların gelişimlerinde önemli bir etkiye sahip olacak öğretmen adaylarının medya okuryazarlık açısından yeterlilik düzeylerinin ve eğitim-öğretim açısından ise öz-yeterliliklerinin tespit edilmesi bir ihtiyaç doğurmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada medya okuryazarlığı eğitiminde önemli rol üstleneceği öngörülen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve medya okuryazarlık öğretim öz yeterlik algıları incelenmiştir. Gelişen teknoloji ile birlikte her geçen gün hayati derecede önem arz eden medya okuryazarlığı ve bunun geleceğin öğretmenlerinin sahip oldukları öğretim öz-yeterliliği inancı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak önemlidir.

Araştırmanın amacı

Araştırma, gelecek nesillerin yetişmesinde, toplumda bireylerin bilinç ve farkındalık düzeyleri yüksek olarak yerlerini edinebilmelerine, çağdaş ve demokratik düşünce kazanabilmelerini sağlayacak olmaları sebebiyle MEB tarafından medya okuryazarlığı dersine girmesi uygun görülen sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yürütülmüştür (Aslan ve Basel, 2017). Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeyleri ile medya okuryazarlığı öğretim öz-yeterlikleri arasındaki ilişkileri belirlemektir. Araştırmanın genel amacı çerçevesinde aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır:

Katılımcıların medya okuryazarlık düzeyleri ve medya okuryazarlığı dersi öğretim öz-yeterlik düzeyleri ne durumdadır?

Katılımcıların medya okuryazarlık düzeyleri, medya okuryazarlığı dersi öğretim öz-yeterliklerini manidar bir şekilde yordamakta mıdır?

Katılımcıların medya okuryazarlığı düzeyleri ve medya okuryazarlığı dersi öğretim öz-yeterlikleri alt boyutlarından aldıkları puanlar cinsiyet, anne ve baba eğitim durumları ve sınıf düzeylerine göre manidar bir farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeyleri ile medya okuryazarlığı öğretim öz-yeterlikleri arasındaki ilişkileri belirlemek için çok boyutlu yordayıcı korelasyonel desen kullanılmıştır. Yordayıcı korelasyon araştırmalardaki amaç, bağımsız değişkenden yola çıkarak bağımlı değişkeni yordamaktır. Yordayıcı değişken birden fazlaysa çok boyutlu yordayıcı korelasyonel desen söz konusudur (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2012). Bu araştırmada medya okuryazarlığı düzeyi yordayıcı (bağımsız) değişken, medya okuryazarlığı öğretim öz-yeterlikleri ise yordanan (bağımlı) değişken olarak belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu 2019-2020 öğretim yılının ilk yarısında Türkiye'nin kuzeyinde yer alan bir devlet üniversitesinde öğrenimine devam eden 197 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubuna yönelik kişisel bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Değişken	Kategori	f	%
Cinsiyet	Erkek	57	28.9
	Kadın	140	71.1
Anne Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	26	13.2
	İlkokul	106	53.8
	Ortaokul	31	15.7
	Lise	23	11.7
	Üniversite ve üstü	11	5.6
Baba Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	9	4.6
	İlkokul	79	40.1
	Ortaokul	43	21.8
	Lise	40	20.3
	Üniversite ve üstü	26	13.2
Sınıf Düzeyi	Birinci	51	25.9
	İkinci	51	25.9
	Üçüncü	47	23.9
	Dördüncü	48	24.4

Tablo 1 incelendiğinde kadınların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Ebeveyn eğitim durumunda ilkokul mezunu olanların çoğunlukta olduğu göze çarpmaktadır. Sınıf düzeyi açısından dengeli bir dağılım olduğu görülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Medya Okuryazarlığı Düzeyi Ölçeği

Katılımcıların medya okuryazarlığı düzeylerini tespit etmek için Erişti ve Erdem (2017) tarafından geliştirilen 45 maddelik "Medya Okuryazarlığı Becerileri Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek bana hiç uygun değil (1) ile bana tamamen uygun (5) ifadesine doğru uzanan beşli likert türünde yapılandırılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ölçek 45 madde ve dört alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutların alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları erişme boyutu için .76, analiz boyutu için .83, değerlendirme boyutu için .72 ve iletme boyutu için .83 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin genelinin alfa iç tutarlılık katsayısı .92 bulunmuştur (Erişti ve Erdem, 2017). Bu araştırmada ölçeğin dört boyutlu orijinal yapısının korunup korunmadığını sınamak için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. DFA sonuçları doğrultusunda ölçeğin analiz isimli alt boyutundan üç madde t değerleri manidar çıkmadığı için ölçekten çıkarılmıştır. Kalan 42 madde ile tekrarlanan DFA sonuçları doğrultusunda ölçeğin orijinal dört boyutlu yapısının bu araştırmadaki veri setiyle uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır ($\chi 2$= 1381.415, sd= 804, p< .01, $\chi 2$/sd= 1.718, RMSEA= .06, AGFI= .82, GFI=.89, IFI=.90, CFI=.89). Mevcut araştırmada erişme, analiz, değerlendirme ve iletme alt boyutları için alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .82, .87, .78 ve .87 şeklinde hesaplanmıştır.

Medya Okuryazarlığı Öğretmen Yeterlikleri Ölçeği

Katılımcıların medya okuryazarlığı öğretim yeterliklerini belirlemek için Kaplan (2017) tarafından geliştirilen "Medya Okuryazarlığı Öğretmen Yeterlikleri Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek kesinlikle katılmıyorum (1) ifadesinden tamamen katılıyorum (5) ifadesine uzanan beşli likert türünde yapılandırılmıştır. Geçerlik çalışmaları neticesinde ölçek; kişisel yeterlikler (27 madde) ve mesleki yeterlikler (36 madde) olmak üzere toplam 63 madde iki alt faktörden meydana gelmektedir. Alfa iç tutarlılık katsayısı kişisel yeterlikler boyutu için .88 ve mesleki yeterlik için .92 olarak hesaplanmıştır (Kaplan, 2017). Ölçeğin bu araştırmadaki veri setiyle uyumunu sınamak amacıyla yapılan DFA neticesinde her iki alt boyuttan üçer madde t değerlerinin manidar olmaması nedeniyle ölçekten çıkarılmıştır. Madde çıkarma işlemi sonrasında tekrar yapılan DFA sonuçları ölçeğin orijinal iki boyutlu yapısının korunduğu ve uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermiştir ($\chi 2$= 2757.215, sd= 1033, p< .01, $\chi 2$/sd= 2.669, RMSEA= .08, AGFI= .81, GFI=.90, IFI=.90, 88, CFI=.87). Mevcut araştırmada alfa iç tutarlılık katsayıları kişisel gelişim boyutu için .87 iken mesleki gelişim boyutu için .95 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Analizlere başlamadan önce kayıp değer analizi ve normallik testleri yapılmıştır. Kayıp değerlerin olmadığı veri setinde çarpıklık ve basıklık değerleri ± 1 değerleri aralığında çıkmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda verilerin normal dağıldığı söylenebilir (Gravetter ve Wallnau, 2014). Çalışmada kullanılan ölçeklerin madde sayılarının fazla olması nedeniyle ortak yöntem varyansı (common method bias) sorunu olup olmadığı sınanmıştır. Ölçüm sapması veya yanıtlama yanlılığı olarak da isimlendirilen ortak yöntem varyansı; ölçülecek yapıların aynı bireylere aynı anda tek bir ölçek formunda uygulanması sonucunda benzer özellikte yanıtların olmasından kaynaklanan bir ölçme hatasıdır (Malhotra, Kim & Patil, 2006). Mevcut araştırmada veri toplama aşamasında her iki ölçek tek bir veri toplama formu altında birleştirilmiştir. Böylesi bir durumun ortak yöntem varyansına yol açıp açmadığını belirlemek amacıyla iki ölçek ile ilgili toplam 99 maddeye AFA kullanılıp Harman'ın tek faktörlü testi uygulanmıştır. Bu testte döndürme öncesi birinci faktörün varyansının %50'den az olması ortak yöntem varyansının olmadığı şeklinde yorumlanır (Podsakoff vd., 2003). Döndürülmemiş temel bileşen faktör analizi sonucunda özdeğeri 1'den yüksek toplam 27 faktöre ulaşılmıştır. Toplam varyansın %73.83'ünün açıklandığı veri setinde birinci faktörün varyansı %23.74 olduğu için veri setinde ortak yöntem varyansı sorununun olmadığı görülmüştür (Podsakoff vd., 2003). Medya okuryazarlığı düzeyi ölçeğinin alt boyutları ile medya okuryazarlığı öğretmen öz-yeterlikleri boyutunun alt boyutları arasındaki doğrusal ilişkileri ortaya koymak için sırasıyla korelasyon ve çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır. Çoklu bağıntı sorunu olup olmadığını kontrol etmek için varyans büyütme faktörünün (VIF) 10'dan küçük, tolerans değerlerinin .20'den büyük olup olmadığı kontrol edilmiştir (Can, 2014; Field, 2013). Betimsel analizler için standart sapma, yüzde, aritmetik ortalama ve frekans değerlerine bakılmıştır. Ölçeklerden alınan puanların yorumlanmasında Tablo 2'deki puan aralıkları referans alınmıştır.

Tablo 2. Ölçek Puanlarının Yorumlanmasında Esas Alınan Puan Aralıkları

İfadeler	Puan Aralığı	Düzey
Kesinlikle katılmıyorum	1,00-1,80	Çok düşük okuryazarlık/öz-yeterlik
Kısmen katılmıyorum	1,81-2,60	Düşük okuryazarlık/öz-yeterlik
Kararsızım	2,61-3,40	Orta düzeyde okuryazarlık/öz-yeterlik
Kısmen katılıyorum	3,41-4,20	Yüksek düzeyde okuryazarlık/öz-yeterlik
Tamamen katılıyorum	4,21-5,00	Çok yüksek düzeyde okuryazarlık/öz-yeterlik

Ölçeklerin alt boyutlarından elde edilen puanların cinsiyete göre manidar bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için bağımsız örneklemler t-testi yapılmıştır. Ölçeklerin alt boyut puanlarının baba ve anne eğitim durumu ve sınıf düzeyine yönelik manidar farklılıklar gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi ile Brown-Forsythe ve Welch analizleri yapılmıştır. Gözlenen manidar farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek

için Post-Hoc testlerinden Scheffe ve Tukey testleri yapılmıştır. Varyansların homojen dağılmadığı durumlarda Post-Hoc testlerinden Dunnett C testi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizindeki etki büyüklüğünü hesaplamak amacıyla eta-kare (η2) formülünden faydalanılmıştır. Bu karenin alacağı .01 değeri küçük, .06 değeri orta ve .14 değeri geniş etki büyüklüğü şeklinde yorumlanmaktadır (Can, 2014).

Bulgular

Medya okuryazarlığı düzeyi ile medya okuryazarlığı öğretim öz-yeterliklerini oluşturan alt boyutlara yönelik tanımlayıcı istatistikler ve korelasyon değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3'te görüleceği üzere medya okuryazarlık düzeyi ölçeğinin alt boyutları arasında pozitif yönde orta seviyede manidar ilişkiler bulunmaktadır. Medya okuryazarlığı öğretim öz-yeterliği ölçeğinin alt boyutları arasında pozitif yönde orta seviyede manidar ilişkiler bulunmuştur. Kişisel ve mesleki yeterlik boyutlarının medya okuryazarlık düzeyi ölçeğinin alt boyutlarıyla orta seviyede pozitif yönde manidar bir ilişki içerisinde oldukları görülmüştür. Alt boyutların tümünden alınan ortalama puanlar "Yüksek düzeyde okuryazarlık/öz-yeterlik" seviyesindedir. Bu bulgulara göre katılımcıların medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Buna ek olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı öğretimi konusunda kendilerini yeterli algıladıkları yorumu yapılabilir. Alt boyutlardan alınan puanların çarpıklık ve basıklık değerleri ± 1 sınırları içerisindedir. Bu bulgulara göre verilerin normal dağıldığı söylenebilir.

Tablo 3. Betimleyici İstatistikler ve Korelasyon Katsayıları (N: 197)

Değişken	$\overline{X}$	S	Çarpıklık	Basıklık	1	2	3	4	5	6
Erişme	3.80	.71	-.70	.22	1	,681**	,632**	,641**	,496**	,666**
Analiz	3.86	.66	-.68	.41		1	,661**	,613**	,428**	,508**
Değerlendirme	3.73	.74	-.57	.35			1	,641**	,562**	,539**
İletme	3.86	.69	-.70	.16				1	,585**	,720**
Kişisel Yeterlik	3.46	.83	-.18	.87					1	,580**
Mesleki Yeterlik	4.07	.66	-.91	.83						1

**p<.01

Bağımlı değişken olarak atanan kişisel yeterlik değişkeni üzerinde, medya okuryazarlığı düzeyi ölçeğinin alt boyutlarının etkisini belirlemek amacıyla yapılan çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Kişisel Yeterlik Değişkeninin Yordanmasına Yönelik Çoklu Regresyon Modeli

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r	Tolerans	VIF
Sabit	,349	,302		1,155	,249				
Erişme	,153	,098	,131	1,557	,121	,496	,112	,437	2,290
Analiz	-,099	,106	-,079	-,936	,350	,428	-,067	,433	2,309
Değerlendirme	,341	,092	,304	3,691	,000	,562	,257	,453	2,207
İletme	,427	,097	,354	4,423	,000	,585	,304	,480	2,084
R= .640	R^2 = .409								
$F_{(4-192)}$ = 33.231	p = . 000								

Çoklu regresyon analizinin varsayımlarını karşılamak amacıyla değişkenlerin normal dağılıp dağılmadığı incelenerek aykırı değerler için SPSS programında Mahalanobis uzaklığı hesaplanmıştır. Tabachnick ve Fidell (2013: 952) tarafından verilen ki-kare kritik değer tablosundan .001 manidarlık düzeyi için bu araştırmada elde edilen serbestlik derecesi 4'e denk gelen 18.46 değerinin üstünde yer alan 4 veri uç değer olarak değerlendirilip analizden çıkarılmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenler arasında çoklu bağıntı sorunu olup olmadığını ortaya koymak amacıyla tolerans ve VIF değerlerine bakılmıştır. Tablo 4 incelendiğinde çoklu regresyona dahil edilen her bir bağımsız değişkenin tolerans değerleri .20'den büyük; VIF değerleri ise 10'dan küçüktür. Bu bulgular, çoklu regresyon modelinde gözlenen her bir bağımsız değişkenin farklı bir niteliği ölçtüğü, yani bağımsız değişkenler arasında çoklu bağıntı sorunu olmadığı şeklinde yorumlanabilir (Can, 2014; Licht, 1995).

Kişisel yeterlik boyutu üzerinde etkisi olduğu düşünülen erişme, analiz, değerlendirme ve iletme gibi değişkenlerin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kişisel yeterlik düzeylerini ne şekilde yordadığını belirlemek için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda; erişme, analiz, değerlendirme ve iletme değişkenleri birlikte kişisel yeterlik değişkeni ile manidar bir ilişki ($R = .640$, $R^2 = .409$) içerisindedirler [$F_{(4\text{-}192)} = 33.231$, $p < .01$]. Bağımsız değişkenlerin tamamı hep birlikte, kişisel yeterlik puanlarındaki değişimin %41'ini açıklamaktadır.

Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre bağımsız (yordayıcı) değişkenlerin kişisel yeterlik düzeyleri üzerindeki nispeten önem sırası; iletme (β = .354), değerlendirme (β = .304), erişme (β = .131) ve analiz (β = -,079) şeklindedir. Regresyon katsayılarının manidarlık testlerine bakıldığında bağımsız değişkenlerden yalnızca iletme ve değerlendirme değişkenlerinin kişisel yeterlik üzerinde manidar yordayıcı olduğu görülmüştür ($p<.01$). Bağımsız değişkenlerle kişisel yeterlik düzeyi arasındaki ilişkilere bakıldığında;

Iletme ile (r= .585, diğer bağımsız değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde .304),

Değerlendirme ile (r= .562, diğer bağımsız değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde .257),

Erişme ile (r= .496, diğer bağımsız değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde .112),

Analiz ile (r= .428, diğer bağımsız değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde -.067), düzeyinde korelasyon görülmüştür.

Çoklu regresyon analizi sonucunda katılımcıların medya okuryazarlık öğretimi kişisel yeterlik düzeylerini yordayan regresyon denklemi aşağıdaki gibidir:

Kişisel Yeterlik= (0.427 x iletme) + (0.341 x değerlendirme) + (0.153 x erişme) +(-0.099 x analiz).

Bağımlı değişken olarak atanan mesleki yeterlik değişkeni üzerinde, medya okuryazarlığı düzeyi ölçeğinin alt boyutlarının etkisini belirlemek için yapılan çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Mesleki Yeterlik Değişkeninin Yordanmasına Yönelik Çoklu Regresyon Modeli

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r	Tolerans	VIF
Sabit	1,063	,200		5,324	,000				
Erişme	,351	,065	,376	5,387	,000	,666	,362	,437	2,290
Analiz	-,079	,070	-,078	-1,119	,264	,508	-,081	,433	2,309
Değerlendirme	,023	,061	,026	,382	,703	,539	,028	,453	2,207
İletme	,490	,064	,511	7,675	,000	,720	,485	,480	2,084
R= .770	$R^2 = .592$								
$F_{(4\text{-}192)} = 69.704$	p = . 000								

Çoklu regresyon analizinin varsayımlarını karşılamak amacıyla değişkenlerin normal dağılıp dağılmadığı incelenerek aykırı değerler için SPSS programında Mahalanobis uzaklığı hesaplanmıştır. Tabachnick ve Fidell (2013: 952) tarafından verilen ki-kare kritik değer tablosundan .05 manidarlık düzeyi için bu araştırmada elde edilen serbestlik derecesi 4'e denk gelen 18.46 değerinin üstünde yer alan 2 veri, uç değer olarak değerlendirilip analizden çıkarılmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenler arasında çoklu bağıntı sorunu olup olmadığını ortaya koymak amacıyla tolerans ve VIF değerlerine bakılmıştır. Tablo 5 incelendiğinde çoklu regresyona dahil edilen her bir bağımsız değişkenin tolerans değerleri .20'den büyük; VIF değerleri ise 10'dan küçüktür. Bu bulgular, çoklu regresyon modelinde gözlenen her bir bağımsız değişkenin farklı bir niteliği ölçtüğü, yani bağımsız değişkenler arasında çoklu bağıntı sorunu olmadığı şeklinde yorumlanabilir (Can, 2014; Licht, 1995).

Mesleki yeterlik boyutu üzerinde etkisi olduğu düşünülen erişme, analiz, değerlendirme ve iletme gibi değişkenlerin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mesleki yeterlik düzeylerini ne şekilde yordadığını belirlemek için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda; erişme, analiz, değerlendirme ve iletme değişkenleri birlikte mesleki yeterlik değişkeni ile manidar bir ilişki ($R = .770$, $R^2 = .592$) içerisindedirler [$F_{(4\text{-}192)} = 69.704$, $p < .01$]. Bağımsız değişkenlerin tamamı hep birlikte, mesleki yeterlik puanlarındaki değişimin %59'unu açıklamaktadır.

Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre bağımsız (yordayıcı) değişkenlerin mesleki yeterlik düzeyleri üzerindeki nispeten önem sırası; iletme ($\beta = .511$), erişme ($\beta = .376$), değerlendirme ($\beta = .026$) ve analiz ($\beta = .078$) şeklindedir. Regresyon katsayılarının manidarlık testlerine bakıldığında bağımsız değişkenlerden yalnızca iletme ve erişme değişkenlerinin mesleki yeterlik üzerinde manidar yordayıcı olduğu görülmüştür ($p<.01$). Bağımsız değişkenlerle mesleki yeterlik düzeyi arasındaki ilişkilere bakıldığında;

iletme ile ($r= .720$, diğer bağımsız değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde .485),

erişme ile ($r= .666$, diğer bağımsız değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde .362),

değerlendirme ile ($r= .539$, diğer bağımsız değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde .028),

analiz ile ($r= .508$, diğer bağımsız değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde -.081), düzeyinde korelasyon görülmüştür.

Çoklu regresyon analizi sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık öğretimi mesleki yeterlik düzeylerini yordayan regresyon denklemi aşağıdaki gibidir:

Mesleki Yeterlik= (0.490 x iletme) + (0.351 x erişme) + (0.023 x değerlendirme) + (-0.079 x analiz).

Katılımcıların medya okuryazarlığı düzeyleri ve medya okuryazarlığı öğretim öz-yeterliklerinin alt boyutlarından aldıkları ortalama puanların cinsiyete göre manidar bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için 191 kişilik veri seti üzerinde yapılan bağımsız grupları için t-testi Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Cinsiyet Değişkenine Göre Alt Boyut Puanlarının T-Testi Sonuçları

	Boyutlar	Cinsiyet	N	Aritmetik Ort.	S	t	sd	p
Medya Okuryazarlığı Düzeyi	Erişme	Kadın	135	3.87	.64	.614	189	.540
		Erkek	56	3.80	.74			
	Analiz	Kadın	135	4.13	.62	.038	189	.970
		Erkek	56	3.99	.67			
	Değerlendirme	Kadın	135	3.51	.83	.658	189	.511
		Erkek	56	3.35	.82			
	İletme	Kadın	135	3.87	.65	-.178	189	.859
		Erkek	56	3.88	.75			

Medya Okuryazarlığı Öğretim Öz-Yeterliği	Kişisel Yeterlik	Kadın	135	3.87	.59	1.178	189	.240
		Erkek	56	3.87	.72			
	Mesleki Yeterlik	Kadın	135	3.77	.69	1.378	189	.170
		Erkek	56	3.69	.82			

Tablo 6'da görüleceği üzere katılımcıların medya okuryazarlık düzeyleri ve medya okuryazarlık öğretim öz-yeterlik alt boyutlarından aldıkları puanlar cinsiyete göre manidar bir farklılık göstermemiştir. Kadınlar ve erkeklerin tüm alt boyutlardan aldıkları puanlar birbirine yakın çıkmıştır. Buna göre cinsiyet, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı öğretim öz-yeterlikleri üzerinde manidar bir farklılık ortaya koymamıştır.

Katılımcıların medya okuryazarlık düzeyleri ile medya okuryazarlık öğretim öz-yeterliklerinin anne eğitim durumu değişkenine göre manidar bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu işlemden önce varyansların homojen dağılıp dağılmadığının kontrolü için Levene testi yapılmıştır. Buna göre "değerlendirme" alt boyutu puanlarının varyansının homojen dağılmadığı görülmüştür ($p<.05$). Bu sebeple değerlendirme alt boyutu puanlarına Welch ve Brown-Forsythe analizleri yapılmıştır. Alt boyutlardan alınan ortalama puanların anne eğitim düzeyine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 7'de; Welch ve Brown-Forsythe testlerine ait sonuçlar Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre erişme, analiz, iletme ve mesleki yeterlik boyutlarından alınan ortalama puanlar, anne eğitim düzeyine göre manidar farklılık göstermemiştir. Kişisel yeterlik boyutu ortalama puanları anne eğitim düzeyine göre manidar bir biçimde farklılaşmaktadır [$F_{(4,\ 186)=}$ 3.422, $p<.05$]. Kişisel yeterlik puanlarının hangi gruplar arasında değiştiğini ortaya çıkarmak için yapılan Tukey testinin sonuçlarına göre annesi lise mezunu olan sosyal bilgiler öğretmen adayları (M= 3.91); annesi hiç okula gitmemiş (Ort= 3.19) olanlar ve annesi ilkokul mezunu olanlara (Ort= 3.36) kıyasla kendilerini medya okuryazarlığı öğretimi konusunda daha yeterli algılamaktadırlar. Ortaya çıkan manidar farkın toplam varyansın ne kadarını açıkladığını tespit etmek için etki büyüklüğü (eta-kare = η2) hesaplanmıştır. Etki büyüklüğü (η2= 0.068), bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermiştir.

Tablo 7. Anne Eğitim Düzeyine Göre Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Anne Eğitim	**N**	**A. Ort.**	**SS**	**Varyansın Kaynağı**	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**
Erişme	1	25	3.61	.85	Gruplar arası	2.443	4	.611	1.370	.246
	2	102	3.83	.62	Gruplar içi	82.929	186	.446		
	3	31	3.99	.63	Toplam	85.371	190			
	4	22	3.95	.61						
	5	11	3.94	.76						
	Anne Eğitim	**N**	**A. Ort.**	**SS**	**Varyansın Kaynağı**	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**
Analiz	1	25	3.69	.67	Gruplar arası	2.411	4	.603	1.527	.196
	2	102	3.83	.61	Gruplar içi	73.392	186	.395		
	3	31	4.02	.59	Toplam	75.803	190			
	4	22	4.06	.60						
	5	11	3.89	.78						
	Anne Eğitim	**N**	**A. Ort.**	**SS**	**Varyansın Kaynağı**	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**
İletme	1	191	3.75	.73	Gruplar arası	1.292	4	.323	.690	.600
	2	102	3.86	.66	Gruplar içi	87.052	186	.468		

	3	31	3.95	.63	Toplam	88.344	190			
	4	22	4.03	.65						
	5	11	3.81	.78						
	Anne Eğitim	**N**	**A. Ort.**	**SS**	**Varyansın Kaynağı**	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**
Kişisel Yeterlik	1	25	3.19	.97	Gruplar arası	9.025	4	2.25		
	2	102	3.36	.78	Gruplar içi	122.650	186	.659	3.422	.010
	3	31	3.61	.76	Toplam	131.675	190			
	4	22	3.91	.79						
	5	11	3.75	.84						
	Anne Eğitim	**N**	**A. Ort.**	**SS**	**Varyansın Kaynağı**	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**
Mesleki Yeterlik	1	25	4.07	.86	Gruplar arası	1.140	4	.285		
	2	102	4.10	.57	Gruplar içi	77.423	186	.416	.685	.603
	3	31	4.17	.57	Toplam	78.563	190			
	4	22	4.10	.58						
	5	11	3.80	.92						

1= Okuryazar değil, 2= İlkokul, 3= Ortaokul, 4= Lise, 5= Üniversite, KT= Kareler Toplamı, KO= Kareler Ortalaması, sd= Serbestlik Derecesi, SS= Standart Sapma

Tablo 8. Anne Eğitim Düzeyine Göre Welch ve Brown-Forsythe Testi İstatistikleri

		İstatistik	**Serbestlik Derecesi**	**Serbestlik Derecesi**	**p**
Değerlendirme	Welch	1.523	4	42.970	.213
	Brown-Forsythe	1.575	4	68.796	.191

Tablo 8'de görüleceği üzere Welch ve Brown-Forsythe Testi istatistiklerine göre değerlendirme alt boyutu puanları anne eğitim düzeyine göre manidar farklılık göstermemiştir (p> .05).

Katılımcıların medya okuryazarlık düzeyleri ile medya okuryazarlık öğretim öz-yeterliklerinin baba eğitim durumu değişkenine göre manidar bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu işlemden önce varyansların homojen dağılıp dağılmadığının kontrolü için Levene testi yapılmıştır. Buna göre "mesleki yeterlik" alt boyutu puanları varyansı homojen dağılmamıştır (p< .05). Bu sebeple mesleki yeterlik alt boyutu puanlarına Welch ve Brown-Forsythe testleri yapılmıştır.

Alt boyutlardan alınan ortalama puanların baba eğitim düzeyine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 9'da; Brown-Forsythe ve Welch testlerine ait sonuçlar Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Baba Eğitim Düzeyine Göre Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Baba Eğitim	**N**	**A. Ort.**	**SS**	**Varyansın Kaynağı**	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**
	1	9	3.22	.92	Gruplar arası	7.091	4	1.773		
Erişme	2	75	3.75	.68	Gruplar içi	78.280	186	.421	4.212	.003
	3	43	4.10	.49	Toplam	85.371	190			
	4	38	3.86	.66						
	5	26	3.90	.63						
Anali	**Baba Eğitim**	**N**	**A. Ort.**	**SS**	**Varyansın Kaynağı**	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**

	1	9	2.97	.71	Gruplar arası	10.569	4	2.642	7.534	.000
	2	75	3.83	.64	Gruplar içi	65.234	186	.351		
	3	43	4.14	.49	Toplam	75.803	190			
	4	38	3.89	.58						
	5	26	3.86	.54						
	Baba Eğitim	**N**	**A. Ort.**	**SS**	**Varyansın Kaynağı**	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**
İletme	1	9	3.35	.87	Gruplar arası	3.964	4	.991	2.185	.072
	2	75	3.81	.73	Gruplar içi	84.380	186	.454		
	3	43	4.03	.58	Toplam	88.344	190			
	4	38	3.94	.56						
	5	26	3.87	.69						
	Baba Eğitim	**N**	**A. Ort.**	**SS**	**Varyansın Kaynağı**	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**
Kişisel Yeterlik	1	9	3.12	.91	Gruplar arası	4.536	4	1.134	1.659	.161
	2	75	3.33	.83	Gruplar içi	127.13	186	.684		
	3	43	3.53	.83	Toplam	131.67	190			
	4	38	3.61	.79						
	5	26	3.66	.73						
	Baba Eğitim	**N**	**A. Ort.**	**SS**	**Varyansın Kaynağı**	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**
Değerlendirme	1	9	2.87	.75	Gruplar arası	9.733	4	2.433	4.932	.001
	2	75	3.66	.73	Gruplar içi	91.773	186	.493		
	3	43	3.95	.73	Toplam	101.50	190			
	4	38	3.84	.60						
	5	26	3.82	.67						

1= Okuryazar değil, 2= İlkokul, 3= Ortaokul, 4= Lise, 5= Üniversite, KT= Kareler Toplamı, KO= Kareler Ortalaması, sd= Serbestlik Derecesi, SS= Standart Sapma

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre iletme ve kişisel yeterlik boyutları ortalama puanları, baba eğitim düzeyine göre manidar farklılık göstermemiştir. Erişme boyutu ortalama puanları baba eğitim düzeyine göre manidar bir şekilde farklılaşmaktadır [$F_{(4,\ 186)=}$ 4.212, p<.05]. Erişme boyutu ortalama puanlarının hangi gruplar arasında değiştiğini ortaya çıkarmak için yapılan Scheffe testine göre babası ortaokul mezunu olan sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının (Ort= 4.10), babası eğitim almamışlara kıyasla erişme boyutundaki medya okuryazarlık düzeyleri daha yüksektir. Ortaya çıkan manidar farkın toplam varyansın ne kadarını açıkladığını tespit etmek için etki büyüklüğü (eta-kare = η2) hesaplanmıştır. Etki büyüklüğü (η2= 0.083) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermiştir.

"Analiz" boyutu ortalama puanları baba eğitim düzeyine göre manidar bir şekilde farklılaşmaktadır [$F_{(4,\ 186)=}$ 7.534, p<.05]. "Analiz" boyutu ortalama puanlarının hangi gruplar arasında değiştiğini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre babası eğitim almamış sosyal bilgiler öğretmen adaylarının (Ort= 2.97); babası ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olanlara kıyasla analiz boyutu medya okuryazarlık düzeyleri daha düşüktür. Manidar farkın toplam varyansın ne kadarını temsil ettiğini belirlemek için etki büyüklüğü (eta-kare = η2) hesaplaması yapılmıştır. Etki büyüklüğü (η2= 0.139) bu farkın yüksek düzeyde olduğunu göstermiştir.

"Değerlendirme" boyutundan alınan ortalama puanlar baba eğitim düzeyine göre manidar bir şekilde farklılaşmaktadır [$F_{(4,\ 186)=}$ 4.932, p<.05]. Değerlendirme boyutu ortalama puanlarının

hangi gruplar arasında değiştiğini tespit etmek için yapılan Scheffe testine göre babası eğitim almamış sosyal bilgiler öğretmen adaylarının (Ort= 2.87); babası ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olanlara kıyasla "değerlendirme" boyutu medya okuryazarlık düzeyleri daha düşüktür. Manidar farkın toplam varyansın ne kadarını temsil ettiğini belirlemek için etki büyüklüğü (eta-kare = η2) hesaplanmıştır. Etki büyüklüğü (η2= 0.09) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermiştir.

Tablo 10. Baba Eğitim Düzeyine Göre Brown-Forsythe ve Welch Testi İstatistikleri

		İstatistik	Serbestlik Derecesi	Serbestlik Derecesi	p
Mesleki Yeterlik	Welch	4,681	4	42,419	,003
	Brown-Forsythe	2,616	4	31,293	,054

Welch Testine göre mesleki yeterlik boyutu puanları arasında, baba eğitim düzeyi açısından manidar bir fark ortaya çıkmıştır (p<.05). Başka bir söylemle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mesleki yeterlik boyutundan aldıkları ortalama puanlar baba eğitim düzeylerine göre manidar biçimde farklılaşmaktadır. Mesleki yeterlik boyutu puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek için yapılan Dunnett C testine göre babası ortaokul mezunu olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının (Ort= 4.35) mesleki öz-yeterlik algıları; babası ilkokul (Ort= 4.06) ve ortaokul (Ort= 3.90) mezunu olanlara kıyasla daha yüksektir.

Katılımcıların medya okuryazarlık düzeyleri ile medya okuryazarlık öğretim öz-yeterliklerinin sınıf düzeylerine göre manidar bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu işlemden önce varyansların homojen dağılıp dağılmadığının kontrolü için Levene testi yapılmıştır. Buna göre "iletme" ve "analiz" alt boyutları puanlarının varyansı homojen dağılmamıştır (p<.05). Bu sebeple iletme ve analiz alt boyutları puanlarına Welch ve Brown-Forsythe testleri uygulanmıştır. Alt boyutlardan alınan ortalama puanların sınıf düzeyine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 11'de; Welch ve Brown-Forsythe testlerine ait sonuçlar Tablo 12'de gösterilmiştir.

"Erişme" boyutu ortalama puanları, sınıf düzeyine göre manidar farklılık göstermemiştir. "Değerlendirme" boyutundan alınan ortalama puanlar sınıf düzeyine göre manidar bir şekilde farklılaşmaktadır [$F_{(3,\ 187)=}$ 6.617, p<.05]. Değerlendirme boyutu ortalama puanlarının hangi gruplar arasında değiştiğini tespit etmek için yapılan Scheffe testine göre birinci sınıfta okuyan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının (Ort= 3.44) "değerlendirme" boyutu medya okuryazarlık düzeyleri; üçüncü (Ort= 3.96) ve dördüncü (Ort= 3.98) sınıfta okuyanlara kıyasla daha düşük seviyededir. Manidar farkın toplam varyansın ne kadarını temsil ettiğini belirlemek için etki büyüklüğü (eta-kare = η2) hesaplanmıştır. Etki büyüklüğü (η2= 0.093) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermiştir.

Kişisel yeterlik boyutu ortalama puanları sınıf düzeyine göre manidar bir biçimde farklılaşmaktadır [$F_{(3,\ 187)=}$ 3.758, p<.05]. Kişisel yeterlik boyutu ortalama puanlarının hangi gruplar arasında değiştiğini tespit etmek için yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre birinci sınıfta okuyan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı öğretimi kişisel öz-yeterlikleri (Ort= 3.22), üçüncü sınıfta okuyanlara (Ort= 3.73) kıyasla daha düşük seviyededir. Manidar farkın toplam varyansın ne kadarını temsil ettiğini belirlemek için etki büyüklüğü (eta-kare = η2) hesaplanmıştır. Etki büyüklüğü (η2= 0.060) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermiştir.

Tablo 11. Sınıf Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Sınıf	N	A. Ort.	SS	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Erişme	1	50	3.65	.75	Gruplar arası	3.117	3	1.039	2.362	.073
	2	50	3.83	.74	Gruplar içi	82.255	187	.440		
	3	46	3.96	.50	Toplam	85.371	190			

	4	45	3.96	.59						
	Sınıf	**N**	**A. Ort.**	**SS**	**Varyansın Kaynağı**	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**
Değerlendirme	1	50	3.44	.75	Gruplar arası	9.741	3	3.247		
	2	50	3.64	.76	Gruplar içi	91.765	187	.491	6.617	.000
	3	46	3.96	.55	Toplam	101.506	190			
	4	45	3.98	.69						
	Sınıf	**N**	**A. Ort.**	**SS**	**Varyansın Kaynağı**	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**
Kişisel Yeterlik	1	50	3.22	.77	Gruplar arası	7.487	3	2.496		
	2	50	3.35	.81	Gruplar içi	124.188	187	.664	3.758	.012
	3	46	3.73	.82	Toplam	131.675	190			
	4	45	3.59	.84						
	Sınıf	**N**	**A. Ort.**	**SS**	**Varyansın Kaynağı**	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**
Mesleki Yeterlik	1	50	3.92	.68	Gruplar arası	5.889	3	1.963		
	2	50	3.92	.74	Gruplar içi	72.674	187	.389	5.051	.002
	3	46	4.26	.48	Toplam	78.563	190			
	4	45	4.28	.51						

KT= Kareler Toplamı, KO= Kareler Ortalaması, sd= Serbestlik Derecesi, SS= Standart Sapma

Mesleki yeterlik boyutu ortalama puanları sınıf düzeyine göre manidar bir şekilde farklılaşmaktadır [$F_{(3,\ 187)=}$ 5.051, $p<.05$]. Mesleki yeterlik boyutu ortalama puanlarının hangi gruplar arasında değiştiğini tespit etmek için yapılan Tukey testine göre birinci sınıfta okuyan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı mesleki öz-yeterlikleri (Ort= 3.92); üçüncü (Ort= 4.26) ve dördüncü (Ort= 4.28) sınıfta okuyanlara kıyasla daha düşük seviyededir. Benzer şekilde ikinci sınıfta okuyan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı mesleki öz-yeterlikleri (Ort= 3.92); üçüncü (Ort= 4.26) ve dördüncü (Ort= 4.28) sınıfta okuyanlara kıyasla daha düşük seviyededir.

Tablo 12. Sınıf Seviyesine Göre Welch ve Brown-Forsythe Testi İstatistikleri

		İstatistik	**Serbestlik Derecesi**	**Serbestlik Derecesi**	**p**
İletme	Welch	7,047	3	103,667	,000
	Brown-Forsythe	6,654	3	174,936	,000
Analiz	Welch	5,191	3	103,575	,002
	Brown-Forsythe	5,231	3	176,385	,002

Tablo 12 incelendiğinde Welch ve Brown-Forsythe Testi sonuçlarına göre iletme alt boyutundan alınan puanlar arasında, sınıf seviyesi bakımından manidar bir fark ortaya çıkmıştır ($p<.05$). İletme alt boyutu puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek için yapılan Dunnett C testinin sonuçlarına göre dördüncü sınıfta okuyan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının (Ort= 4.18); birinci (Ort= 3.64) ve ikinci (Ort= 3.74) sınıfta okuyanlara göre "iletme" alt boyutu medya okuryazarlık düzeyleri daha yüksektir. Benzer şekilde "analiz" alt boyutu ortalama puanları arasında yapılan Dunnett C testinin sonuçlarına göre dördüncü sınıfta okuyan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının (Ort= 4.11); birinci (Ort= 3.70) ve ikinci (Ort= 3.72) sınıfta okuyanlara göre "analiz" alt boyutu medya okuryazarlık düzeyleri daha yüksektir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile medya okuryazarlığı dersi öğretim öz-yeterlikleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma bulguları,

katılımcıların medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu ve medya okuryazarlığı öğretimi konusunda kendilerini yeterli gördükleri sonucuna varılmıştır. Bu sonuç temelde olması gereken bir durum olup her öğretmen adayı ve öğretmenin sahip olması gereken bir yeterliliktir. Medya okuryazarlık düzeyi yüksek olan bir öğretmen adayının medya okuryazarlık öğretimi konusunda öz-yeterlilik inancının yüksek olması öngörülen bir durumdur. Özel (2018) yaptığı araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı algılarını incelemiş ve araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının genel olarak medya okuryazarlığı algılarının yüksek seviyede olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca Özel (2018), öğretmen adaylarının kendilerini medya okuryazarlığı algısı ve bazı alt boyutlarda yeterli düzeyde gördüklerini tespit etmiştir. Öte yandan, Deveci ve Çengelci'nin (2008) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlıkları üzerinde yaptıkları araştırmada, öğretmen adayları medya okuryazarlığını, gündemi takip etme, haberleri izleme gibi çeşitli görüşlerle açıklamış ve ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adayının medya okuryazarı olması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmen adayları kendi medya okuryazarlıklarını "çevremdekilerle haberleri tartışıp, yorumluyorum", "gündemi izliyorum" gibi görüşlerle belirtirken; lisans programı arkadaşlarının medya okuryazarlıklarının yetersiz düzeyde olduğunu bildirmişlerdir. Karaman ve Karataş (2009) ise Türkçe, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yaptıkları çalışma sonucunda öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu ve bilgisayar, internet kullanımı, TV izleme gibi değişkenlerin öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyi üzerinde manidar etkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca Uslu ve diğerleri (2016) ile Çepni, Palaz ve Ablak'ın (2015) sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerine yaptıkları farklı çalışmalarda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek seviyede olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın bir diğer önemli sonucu, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin, medya okuryazarlığı dersi öğretim öz-yeterliklerini manidar bir şekilde yordamasıdır. Şüphesiz medya okuryazarlığı düzeyi yüksek bir eğitimcinin, öğretim işini de etkili ve verimli bir şekilde yapması olasıdır. Zira durumun farkında ve bilincinde olan, karşılaştığı içeriklere duyarlı, öğrenmeyi öğrenmiş kişilerin, eğitim-öğretimi gerçekleştirirken kendinden hareketle bazı konulara dikkat edeceği ve üzerinde yoğunlaşacağı söylenebilir. Deveci ve Çengelci'nin de (2008) çalışmalarında belirttiği üzere, öğretmen adaylarının haber, olay ve durumları yorumlayabilmek, bunları seçebilmek ve bunlardan sonuç çıkarabilmek için medya okuryazarlığı yeteneğine sahip olmaları gereklidir. Araştırma sonucunda öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinin etkililiğini artırmak ve öğrencilere model oluşturarak medya okuryazarlığı kazandırması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının sahip oldukları bu yetiyi, gelecekte öğretmen olduklarında sergileyebilmeleri ve bu öz-yeterlik inancına sahip olmaları önemlidir. Benzer şekilde Güven (2014) tarafından yapılan çalışmada, medya okuryazarı kişiler yetiştirmek için öncelikle medya okuryazarı öğretmen yetiştirmek gerektiği vurgulanmış ve ayrıca Türkiye'de medya okuryazarlığı eğitimi için bilhassa öğretmen eğitimi konusunda etkin girişimlere ihtiyaç olduğuna vurgu yapılmıştır. İlgili alanyazın incelediğinde öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin medya okuryazarlığı dersi öğretim öz-yeterlikleri ile ilişkilendirdiği herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Araştırmanın bu sonuçları medya okuryazarlık düzeyinin öğretim uygulamalarına yansımalarını göstermesi açısından önemlidir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeyleri ve medya okuryazarlığı dersi öğretim öz-yeterlikleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır. Buradan hareketle, günümüz teknoloji kuşağında eşit ve özgür bir şekilde medya araçları ile medya ortamlarına erişen öğretmen adaylarının erkek veya kız olmasının bir değişikliğe sebep olmayacağı yorumu yapılabilir. Günümüzde her kesimin ve herkesin anlık olarak medya mesajlarına maruz kaldığı, iletişim ağlarını kullandığı, aktif katılım gösterdiği, belli kanallarla medya ve platformlarına sahip olduğu ve bununda gerçekleşirken cinsiyet kısıtlamasına gidilmemesi, yani eşit kullanıma sahip olunması bu sonucu doğurduğu söylenebilir. Çepni ve diğerleri (2015) tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlıkları ile cinsiyetleri arasında manidar bir farkın olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sonucun oluşmasında, medya unsurlarının etkisini cinsiyet farkı gözetmeksizin tüm kişiler üzerinde göstermesi etkili olmuş olabileceği, yani medya ve araçlarının genel anlamda

tüm bireylere hitap eden bir unsur olduğunu ve etkisinin de genel bir etki olduğunu belirtmişlerdir. Benzer bir şekilde sınıf öğretmeni adayları ile gerçekleştirilen Karataş (2008) ile Sarsar ve Engin (2015) gibi araştırmacılar tarafından yapılan araştırmalarda ise medya okuryazarlık düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkinin manidar bir fark meydana getirmediği belirtilmiştir. Öte yandan medya okuryazarlık düzeyinin cinsiyete göre manidar bir şekilde farklılaştığını ortaya koyan çalışmalar da alanyazında mevcuttur (Aslen ve Basel, 2016; İnan, 2010; Kahyaoğlu ve Kenanoğlu, 2014; Uslu vd., 2016). Bu noktadan hareketle cinsiyetin medya okuryazarlığı üzerindeki etkisinin tam anlamıyla belirgin olmadığı söylenebilir.

Öte yandan cinsiyet değişkenin aksine sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeyleri ve medya okuryazarlığı dersi öğretim öz-yeterlikleri anne ve baba eğitim durumu, sınıf düzeyi değişkenlerinin birçok boyutunda farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Gerek anne gerekse baba eğitim durumları yükseldikçe öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve öğretim öz-yeterliliklerinde de artış görmek mümkündür. Bu durumun olası nedeni, bilinçli ebeveynlerin medya ve eğitimi konusunda duyarlı olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Zira kişilerin ilk eğitimlerinin başladığı kurum olan ailede, anne-baba gözetimi ve denetimi savunmasız durumda olan çocuklar üzerinde gerek medya kullanımı gerekse bilinçli tutum ve davranış konularında olumlu gelişmelere sebep olmaktır. Özel (2018) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının annelerinin eğitim seviyeleri yükseldikçe, öğrencilerin bazı boyutlardaki algılarının yükseldiğini belirtmiştir. Bunun nedenini de annelerin eğitimli olması ve medya araçlarını kullanabilmeleriyle ilişkilendirmiştir. Aynı çalışmada, öğretmen adaylarının babalarının eğitim seviyeleri yükseldikçe, öğrencilerin belli boyutlarda algılarının yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Aynı şekilde bunu da, eğitimli anneler gibi genel olarak eğitimli babaların da medya araçlarını kullanabilmelerine dayandırmıştır (Özel, 2018).

Sınıf düzeyi yükseldikçe sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve öğretim öz-yeterliliklerinde de artış görmek mümkündür. Bu durumun sebebi ise öğretmen adaylarının eğitim-öğretimleri devam ettikçe yani tamamladıkları süreçler arttıkça eleştirel düşünce, farkındalık, sorgulama ve analiz etme becerileri gibi konularda yetkinlik edinmelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Bunun nedeni olarak öğretmen adaylarının bilgi düzeylerindeki artışa bağlı olarak araştırma ve muhakeme becerilerindeki artış olabilir. Doğal olarak öğretmen adayları, bilgi sahibi oldukları konu ve içeriklerde yani hâkim oldukları konularda, bu konuların öğretimini daha etkili bir şekilde yapabilecekleri yönünde inanca ve algıya sahip olması olası bir durumdur. Çepni ve diğerlerinin (2015) çalışmalarında belirttikleri üzere, son sınıf öğrencilerinin birbirleriyle daha fazla zaman geçirmiş ve alanları ile ilgili daha fazla ders almış olmalarından kaynaklı medya okuryazarlığına yönelik farkındalık düzeylerinin alt sınıf düzeylerine göre daha fazla olması beklenebilir. Her ne kadar ilgili çalışmalarında bu öngörüye ait bulguya varamamışlarsa da ilgili alanyazında bu bulguya ait çalışmalara rastlanılmaktadır. Güven'in (2014) fen ve teknoloji öğretmen adayları ile yaptığı çalışma ve Som ve Kurt'un (2012) bilgisayar ve teknoloji öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmada medya okuryazarlık düzeylerinin sınıf düzeyi değişkenine göre manidar bir şekilde farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Öte yandan, Çepni ve diğerleri (2015) tarafından yapılan çalışmaya benzer şekilde Uslu ve diğerleri (2016) tarafından yapılan çalışmada sınıf düzeyi ile medya okuryazarlık düzeyi arasında manidar bir ilişki bulunamamıştır.

Sonuç olarak; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu ve medya okuryazarlığı dersi öğretiminde kendilerini yeterli gördükleri sonucuna varılmıştır. Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin ve medya okuryazarlık öğretim öz-yeterliliğinin ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve medya okuryazarlığı dersi öğretim öz-yeterlikleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı, fakat anne-baba eğitim durumu ve sınıf düzeyi değişkenlerinin birçok boyutunda farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Varılan bu sonuçlara dayalı olarak; eğitim fakültelerinde medya okuryazarlığı ile ilgili konuların etkili bir şekilde eğitiminin verilmesi, öğretmen adaylarının medya okuryazarlık öğretimi öz-yeterlilik inançlarını geliştirmeye yönelik eğitim programı, etkinlik ve proje gibi uygulamaların gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

Akçalı, S. İ. (2015). *Çocuk ve Medya*. (Derleme), (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Altun, A. (2014). Medya okuryazarlığı eğitimine yönelik Türkçe yayınlar: Bir bibliyografya denemesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 9*, 5-15.

Aslan, N. ve Basel, A. (2017). Eğitim fakültesi öğrencilerinin medya okur-yazarlık düzeyleri (İzmir örneklemi). *Kastamonu Eğitim Dergisi, 25*(3), 1218-1237

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavior change. *Psychological Review,* 84, 191-215. doi: https://doi.org/10.1037//0033- 295X.84.2.191

Bulger, M., & Davison, P. (2018). The promises, challenges, and futures of media literacy. Data & Society.

Can, A. (2014). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi.* (3. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.

Çepni, O., Palaz, T. ve Ablak, S. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya ve televizyon okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Turkish Studies, 10*(11), 431-446. doi: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8464.

Deveci, H. ve Çengelci, T. (2008). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından medya okuryazarlığına bir bakış. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(2), 25-43.

Erdem, C. (2018). Trends in media literacy research: A content analysis of postgraduate dissertations. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science], 11*(4), 693-717.

Erişti, B. ve Erdem, C. (2017). Development of a media literacy skills scale. *Contemporary Educational Technology, 8*(3), 249-267.

Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. (4th Edition). Sage.

Finegold, D. & Notabartolo, A. S. (2008). 21st century competencies and their impact: an interdisciplinary literature review. https://www.hewlett.org/library/21st-century-competencies-impact-interdisciplinary-literature-review/ (Erişim tarihi: 23.01.2020)

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. (8th edt). New York: McGraw-Hill Humanities/Social Sciences/Languages.

French, D. ve Richard, M. (2003). *Media Education Across Europe*. Taylor & Francis e- Library, 2003.

Gravetter, F., & Wallnau, L. (2014). *Essentials of statistics for the behavioral sciences* (8. bs.). Belmont, CA: Wadsworth.

Güven, İ. (2014). Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi. *Turkish Studies, 9*(2), 787-800.

Hobbs, R., & Jensen, A. (2009). The past, present, and future of media literacy education. *Journal of Media Literacy Education, 1*(1), 1–11.

İnan, T. (2010). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve medya okuryazarlığına ilişkin görüşleri. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Kahyaoğlu M. ve Kenanoğlu, R. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinin medya okuryazarlığı ile çevre konularıyla ilgili kitap okumaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies, 9*(2) 833-843. doi: 10.7827/TurkishStudies.6072.

Kaplan, K. (2017). Medya okuryazarlığı dersinin türkçe öğretimiyle birleştirilmesi sürecinde medya okuryazarlığı dersi öğretmenlerinde bulunması gereken yeterlilikler. *Yayınlanmamış doktora tezi.* Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Karaman, M. K. ve Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *İlköğretim Online, 8*(3), 798-808.

Karataş, A. (2008). *Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Kıncal, R. Y. & Korkmaz, Z. S. (2015). Türkiye'de medya okuryazarlığı üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi, 5*(10), 75-90.

Kubey, R. (2004). Media literacy and the teaching of civics and social studies at the dawn of the 21st century. *American Behavioral Scientist, 48*(1), 69-77. doi: 10.1177/0002764204267252

Licht, M. H. (1995). Multiple regression and correlation. I. L. G. Grimm & P. R. Yarnold (Eds.), Reading and understanding multivariate statistics. Washington, DC: American Psychological Association.

Maden, S., Maden, A. & Banaz, E. (2017). A content analysis regarding postgraduate theses prepared on media literacy. *International Journal of Languages' Education and Teaching, 5*(1), 588-605.

Malhotra, N. K., Kim, S. S., & Patil, A. (2006). Common method variance in IS research: A comparison of alternative approaches and a reanalysis of past research. *Management science*, *52*(12), 1865-1883.

Mason, L. & Metzger, S. A. (2012). Reconceptualizing media literacy in the social studies: a pragmatist critique of the ncss position statement on media literacy. *Theory & Research in Social Education, 40*:4, 436-455, doi :10.1080/00933104.2012.724630

MEB. (2018a). *İlkokul ve ortaokul sosyal bilgiler dersi (4, 5, 6, 7.sınıflar) öğretim programı.* Ankara: T.C Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB. (2018b). *Medya okuryazarlığı dersi (ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. veya 8.sınıflar) öğretim programı.* Ankara: T.C Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Özel, A. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı algılarının incelenmesi. *Yayınlanmamış doktora tezi.* Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Pekkan, N.Ü., Biçer, M.,Gökçen Kapusuz, A. (2020). Başa Çıkma Stratejilerinin Mesleki Tatmin Üzerindeki Etkisinde Öz-Yeterliliğin Aracılık Rolü, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 55*(1), 636-650

Podsakoff, P.M., Mackenzie, S.B., Podsakoff, N.P., & Lee, J.-Y. (2003) Common method biases in behavioral research: a critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of Applied Psychology, 88,* 879-903. doi: 10.1037/0021-9010.88.5.879.

Sarsar, F., ve Engin, G. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının medya okur-yazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi, 16*(1), 165-176.

Som, S., ve Kurt, A. A. (2012). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International, 2*(1), 104-119.

Stein, L. & Prewett, A. (2009). Media literacy education in the social studies: teacher perceptions and curricular challenges. *Teacher Education Quarterly, 35*, 1, 131– 148.

Şimşek İşliyen, F. ve İşliyen, M. (2015). Çocukların Medya Algısının Resimler Üzerinden Analizi. *Global Media Journal TR Edition, 5*(10), 271-287.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson Education, Inc.

Uslu, S., Yazıcı, K. ve Çetin, M. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1* (2), 755-777.

Üredi, I., Üredi, L. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının cinsiyetlerine, bulundukları sınıflara ve başarı düzeylerine göre fen öğretimine ilişkin öz-yeterlik inançlarının karşılaştırılması. *Yeditepe Üniversitesi Dergisi, EDU7, 1* (2).

Valtonen, T., Tedre, M. Mäkitalo, K. & Vartiainen, H. (2019). Media Literacy Education in the Age of Machine Learning, *Journal of Media Literacy Education, 11*(2), 20 -36. doi: https://doi.org/10.23860/JMLE-2019-11-2-2.

Yenilmez, K., Kakmacı, Ö. (2008). İlköğretim matematik öğretmenliği bölümü öğrencilerinin öz yeterlilik inanç düzeyleri, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9* (2), 1-21.

Youngbauer, V. M. (2013). Application of media literacy and cultural studies in K-12 social studies curricula. *The Social Studies, 104*(5), 183-189.

YÖK (2018). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı. https://www.yok.gov.tr/ adresinden 23 Ocak 2020 tarihinde alınmıştır.

Research Article

Medya Okuryazarlığı Becerisinin Medya Okuryazarlık Öğretim Öz-Yeterliklerini Yordama Düzeyi

The Media Literacy Skill Predicting Level of Media Literacy Teaching Self-Efficacy

Servet ÜZTEMUR	Görkem AVCI
Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi Nizip Eğitim Fakültesi	Arş. Gör. Dr. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi
servetuztemur@gmail.com	gorkem.avci.35@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-1580-9123	https://orcid.org/0000-0002-4489-1613

Extended Abstract

Introduction

Educators are assigned important responsibilities in creating awareness among students by equipping them with the necessary information to benefit from the positive aspects and at the same time to be protected from harmful aspects of keeping up with the digital age, in other words, teaching media literacy skills to students. Media literacy and education are included in the instructional programme either as content, skills, or courses. In the education to be given to children who are exposed to intense information transfer from the media, social studies course are also attributed to significant objectives like many other courses. Accordingly, in social studies courses, teachers should relate topics and content to current events and provide up-to-date examples. Media literacy is one of the main skills that are intended to be acquired in the social studies course curriculum.

Self-efficacy belief is a key concept that Bandura refers to in social learning theory as personal judgments about the ability of people to achieve the work given to them (Bandura, 1977). In this context, it can be suggested that teachers of the future should have high self-efficacy beliefs in the face of possible circumstances and in different occasions. Thus, the high level of media literacy teaching self-efficacy of prospective teachers is crucial for the development of future students. In addition, with the developing technology, it is essential to reveal the relationship between media literacy, which has increasing significance day by day, and the teaching self-efficacy beliefs of prospective teachers.

Purpose of the research

This research aims to investigate the relationships between prospective social studies teachers' media literacy levels and their media literacy teaching self-efficacy levels. Within the framework of the general purpose of the research, the research questions that are addressed as follows:

What are the participants' media literacy levels and media literacy teaching self-efficacy levels?

Do the participants' media literacy levels predict their media literacy course teaching self-efficacy significantly?

Do the participants' media literacy levels and scores obtained from the media literacy course teaching self-efficacy sub-dimensions differ by gender, parents' educational status, and grade level?

Methodology

Research Methodology

In this study, a multi-factorial predictive correlational model is used to determine the relationships between media literacy levels and media literacy teaching self-efficacy of prospective social studies teachers. In this study, media literacy level was determined as a predictor (independent) variable and media literacy teaching self-efficacy was determined as a response (dependent) variable.

Study Group

The study group consists of 197 prospective social studies teachers who continue their education at a state university in northern Turkey in the first half of the 2019-2020 academic year.

Data Collection Tools

Media Literacy Level Scale

The "Media Literacy Skills Scale" consisting of 45 items and developed by Erişti and Erdem (2017) was used to determine the media literacy levels of the participants. The overall alpha internal consistency coefficient of the scale was found to be .92 (Erişti & Erdem, 2017). In the current research, the alpha internal consistency coefficients for access, analysis, evaluation, and transmission sub-dimensions were calculated as .82, .87, .78 and .87, respectively.

Media Literacy Teacher Competencies Scale

The "Media Literacy Teacher Competencies Scale" developed by Kaplan (2017) was used to determine participants' media literacy teaching competencies. The alpha internal consistency coefficient for the dimension of personal competencies was found as .88 and for the dimension of professional competence as .92 (Kaplan, 2017). Alpha internal consistency coefficients in the current research for the dimension of personal development was calculated as .87, for the size of professional development as .95.

Data Analysis

Standard deviation, percentage, arithmetic mean, and frequency values were analyzed for descriptive analysis. Independent samples t-tests were conducted to determine whether the scores from the sub-dimensions of the scales showed a significant difference by gender. One-way ANOVA analysis and Brown-Forsythe and Welch analyses were carried out to identify whether the sub-dimension scores of the scales showed significant differences in parents' educational status and grade level. Scheffe and Tukey tests of the Post-Hoc tests were performed to determine among which groups significant differences were observed. Dunnett C test, one of the Post-Hoc tests, was performed in cases where variances are not distributed homogeneously. The eta-square ($\eta 2$) formula was used to calculate the effect size in one-way ANOVA variance analysis.

Findings

The research findings indicate that there are moderate and significant positive relationships between the sub-dimensions of the media literacy level scale. Moderate significant positive relationships were found between the sub-dimensions of the media literacy teaching self-efficacy scale. It was also found out that the personal and professional competence dimensions were in a moderately positive relationship with the sub-dimensions of the media literacy level scale. According to multiple regression analysis results, media literacy levels of prospective social studies teachers significantly accounted for 59% of the change in vocational self-efficacy sub-dimension and 41% of the change in personal self-efficacy sub-dimension. Average scores from all of the sub-dimensions are at a "high level of literacy/self-efficacy." Based on these findings, it can be suggested participants have high levels of media literacy. In addition, it can be inferred that prospective social studies teachers perceive themselves as adequate in teaching media literacy. Nevertheless, participants' media literacy levels and their scores from the sub-dimensions of media literacy teaching self-efficacy did not differ significantly by gender. On the

other hand, the participants' media literacy levels and their scores from the sub-dimensions of media literacy teaching self-efficacy differed significantly by their parents' educational status and grade level.

Discussion and Conclusion

The research results concluded that participants had high levels of media literacy and considered themselves adequate in teaching media literacy. Another important result of the research is that the media literacy levels of prospective social studies teachers significantly predicts the teaching self-efficacy of the media literacy course. Undoubtedly, it is possible for an educator with a high level of media literacy to do the teaching job effectively and efficiently. It was also concluded that prospective social studies teachers' media literacy levels and media literacy course teaching self-efficacy did not differ by gender variable. On the other hand, contrary to the gender variable, media literacy levels and media literacy course teaching self-efficacy of prospective social studies teachers' differed by many sub-dimensions of the variables of parent's educational status and grade levels.

As a result, the research concludes that prospective social studies teachers have high levels of media literacy, and they consider themselves sufficient in teaching media literacy course. Prospective teachers' media literacy levels and media literacy teaching self-efficacy were found to be correlated. Furthermore, it is inferred that prospective social studies teachers' media literacy levels and media literacy course teaching self-efficacy do not differ by the gender variable, but differ by many sub-dimensions of the variables of parent's educational status and grade levels.